

Nr 7.

Ankom till riksdagens kansli den 8 april 1919 kl. 3 e. m.

Andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 7, i anledning av väckt motion angående avveckling av militärförsvaret.

I en inom andra kammaren av herr *Vennerström m. fl.* väckt till utskottet remitterad motion, nr 204, har yrkats, »att riksdagen för sin del måtte fatta principiellt beslut om en fullständig avveckling av det nuvarande militärförsvaret samt hos Kungl. Maj:t göra framställning om framläggande snarast möjligt för riksdagen av en plan för avvecklingens praktiska utförande och för ordnandet av övriga frågor av olika slag, som härmed stå i samband.»

Beträffande den motivering, som motionärerna anført till stöd för sitt yrkande, får utskottet hänvisa till motionen.

Utskottet har ansett lämpligt att vid behandling av motionen först erinra därom, att vid regeringsskiftet den 19 oktober 1917 hans excellens statsministern angivit regeringens ställning till avvärningsfrågan med följande ord:

*Regeringens
programför-
klaring m. m.*

»Vi giva vår varma tillslutning till de strävanden, som på skilda håll framtråda med alltjämt växande styrka, att efter detta världsförödande krig söka skapa en varaktig fred och en internationell rättsordning, vilken kan vara ägnad att trygga freden och möjliggöra rustningsbördornas avveckling. Uppenbarligen är det icke möjligt att, medan kriget pågår, upptaga spörsmål om begränsning och anpassning av vårt lands försvarsanstalter efter folkets bärkraft och den fredliga kulturens behov, men vi vilja icke underlåta att uttala vår övertygelse, att dessa spörsmål, när kriget en gång slutar, måste komma till ingående prövning med tagen hänsyn till då rådande förhållanden i världen.»

Vid tillsättandet den 18 december 1918 av en kommission för att bereda frågor om begränsning av de militära utgifterna och därmed sammanhörande ärenden har statsministern erinrat om de nyss citerade orden ur regeringens programförklaring samt vidare anført:

Bihang till riksdagens protokoll 1919. 13 saml. 5 avd. 6 häft. (Nr 7—8.) 1

»I detta uttalande gavs sålunda uttryck åt den uppfattningen, att vårt lands försvarsanstalter enligt nu gällande organisation icke kunna anses lämpade efter folkets bärkraft och den fredliga kulturens behov, att en begränsning och anpassning av försvarsväsendet i enlighet därmed borde ske, att dessa spörsmål icke kunde upptagas, så länge det stora kriget pågick, men att de måste komma under prövning, när kriget en gång slutade. Såsom utgångspunkter för en sådan prövning angav jag, vid sidan av folkets bärkraft och fredliga kulturbehov, de förhållanden i världen, som komme att råda vid krigets slut, och särskilt de strävanden, som redan vid ifrågavarande tidpunkt framträtt med alltjämt växande styrka, att efter det förödande världskriget skapa en varaktig fred och en internationell rättsordning, ägnad att trygga freden och möjliggöra rustningsbördornas avveckling. De erfarenheter, som under den senaste tiden vunnits, hava ytterligare bestyrkt nödvändigheten av en genomgripande revision av vårt försvarsväsende. De av nuvarande organisation och planläggning följande kostnaderna hava, dels emedan de ursprungliga beräkningarna i vissa punkter befunnits icke hålla streck, dels ock framför allt på grund av den ofantliga prisstegringen för all slags materiel, utrustning, förplägnad och dylikt, sprungit upp på ett sätt, som ovillkorligen påkallar en reduktion, så mycket hellre som andra trängande statsändamål trätt fram, vilka kräva utomordentligt stora anslagsbelopp, på samma gång en del av statens inkomstkällor genom krigstidens störande inverkan på vårt näringsliv för närvarande ej äro att påräkna och för den närmaste framtiden alltjämt måste befaras mer eller mindre slå fel. Själva organisationen av de värnpliktigas övningar har i tillämpningen givit anledning till allvarliga anmärkningar, dels på grund av rekrytövningarnas förläggning och dels i allmänhet på grund av den utsträckta övningstidens ogynnsamma inverkan på landets produktiva arbete, som nu mer än någonsin kräver tillgång till största möjliga arbetskraft. Slutligen har genom händelserna under världskriget och den stora förändring, som detsamma medfört i Sveriges politiska läge, själva den nuvarande planläggningen av våra försvarsanstalter i viktiga delar befunnits utgå från förutsättningar, som numera icke kunna anses giltiga; jag erinrar endast om de viktiga rön, som under kriget blivit gjorda i fråga om undervattensbåtarnas betydelse i förhållande till de pansrade artillerifartygen, och om oändamålsenligheten av den hittills följda planen för vårt befästningssystem efter den fullständiga omvälvningen av de politiska förhållandena i våra östra grannländer. Till allt detta kommer dessutom den rörelse för en avveckling i större eller mindre grad av de hittillsvarande militära rustningarna, vilken nu inför krigets väntade avslutning starkare än någonsin gör sig gällande över snart sagt hela världen, både bland de i kriget deltagande makterna och bland dem, som lyckats bevara sin neutralitet under den stora världsstriden. Emellertid saknas ännu de utgångspunkter för den sålunda avsedda svenska försvarsrevisionen, som jag i nyssnämnda anförande till statsrådsprotokollet angav genom hänvisningen till de vid krigets slut rådande förhållandena i världen och till den stora frågan om en ny och betryggande internationell rättsordning. De egentliga krigshändelserna synas i stort sett vara avslutade, men freden är icke ännu ingången, och huru den kommer att gestalta sig, kan i närvarande stund icke med någon säkerhet förutses. Det är icke möjligt att nu överskåda, på vilket sätt Europas statssystem kommer att ånyo uppbyggas efter de stora välvningar, som kriget medfört, icke minst bland länderna i norra Europa. Och den nya rättsordning, som alla makter förklara sig eftersträva, har ännu icke ens förslagsvis antagit fasta konturer; frågan om nationernas förbund synes först nu komma under börjande behandling i samband med de förestående preliminära freds-förhandlingarna. Att Sveriges försvarsfråga på ett högeligen betydelsefullt sätt kommer

att påverkas av vad som i båda dessa avseenden ingår i den kommande allmänna fredsuppgörelsen ligger i öppen dag, och det är uppenbarligen icke möjligt att, innan denna uppgörelse tagit någorlunda fasta former, giva de allmänna direktiv för en revision av vårt försvarsväsende, vilka äro erforderliga för ett snabbt och planmässigt arbete i detta syfte. Under sådana omständigheter måste det definitiva igångsättandet av vår svenska försvarsrevision ännu någon tid anstå, intill dess att dess allmänna förutsättningar i den nya europeiska statsordningen klarnat».

Enligt utskottets förmenande innebära statsministerns ovan anförda yttranden ett tydligt bevis för att regeringen har sin uppmärksamhet livligt fäst på det önskvärda i att begränsa de militära utgifterna för vårt land. Utskottet får vidare erinra därom att efter förslag av ovanberörda kommission Kungl. Maj:t hos riksdagen föreslagit inhiberandet av betydande redan beslutade utgifter för militära ändamål, vilka förslag av riksdagen bifallits. Det löfte om en blivande försvarsrevision, som innehålles i statsministerns uttalande, har utskottet ansett sig särskilt böra taga fasta på, och det bör vara att förvänta, att en sådan igångsättes ofördröjligen, sedan förutsättningarna därför inträtt. Det synes utskottet icke vara erforderligt att närmare utveckla, i vilket intimt samband frågan om försvarsväsendets ordnande i vårt land står till nu pågående internationella underhandlingar. Under uttalande av sin förvisning därom, att regeringen kommer att iakttaga, att, i vad på den ankommer, ingenting eftersättes för att för vårt lands del genomföra sådana begränsningar av rustningsbördorna, som under rådande tidsförhållanden utan våda för landets säkerhet kunna förverkligas, får utskottet hemställa,

Utskottet

att ifrågavarande motion icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 8 april 1919.

På utskottets vägnar:

IVAR SWARTLING.

Närvarande: herrar Swartling, Ljungberg, Bengtsson i Kullen, Carlström, Sjöström, Hedlund i Östersund, Andersson i Prästbol, Johansson i Hässlås*, Svanberg och Johansson i Olstorp.

*) Ej närvarande vid utlåtandets justering.